

принципу валера или у колористичком принципу; констатовати, па чак и објаснити та начела, значи само одредити њену визуелну тенденцију, а не њену психологију и индивидуалност.

Није, дакле, довољно проучити само форму, као хармонију линије и боје, — далеко је значајније видети какав склад постоји између форме, као чисто пластичног збира, и начина осећања уметника, колико визуелни симболи откривају уметникову имагинацију. То је битно.

Када се то има у виду, може, међутим, изгледати да се методолошки греши: у анализи се одваја форма од садржаја, посматрају се као независни делови, који, тако неповезани, као да настављају живот једно без другог, не тумачећи се узајамно. Постоје, истина, теорије, — теорија чисте визуелности на пример, — којима би се овакав поступак могао оправдати; оне пластичан склад сматрају за основну и готово једину вредност; зато је, по њима, анализа уметничког дела истоветна са анализом форме, без обзира на њене психолошке резонанце. Лабораторијумски хладне и научне, ове доктрине умногоме потцењују уметничку индивидуалност, што умањује њихов значај. Независно од њих, — ако је то оправдање, ово одвајање учињено је свесно, да би се прво форма а затим садржај сагледали у што чистијем виду. Тамо где је, међутим, у анализи форме потребно, понеким пасажем навестиће се садржај који је у њој. Или обрнуто: у излагању садржаја биће понегде нужно везати га за материју, за форму. На тај начин, није искључено да ова методолошка „погрешка“, коригована овим комбинованим методом, може да омогући дубље разумевање Лубардиног дела. Утолико пре што се форма може тачно анализирати без указивања на њену емоционалну страну: могуће је говорити о стилу, о особинама боје и линије, а да се у исто време не говори о страстима из којих су потекли, — то је, на пример, све или готово све што Фри захтева од критике. Али се о садржају слике не може говорити толико прецизно ако се апсолутно мимоилазе пластичне вредности, а да то не буде само лична импресија, само лична импровизација без материјалних аргумената.

Размотримо зато овом приликом, — пошто говоримо о тако крупној личности наше модерне уметности, — теориско питање: да ли је могућна онолика научна егзактност у тумачењу садржаја колика је, очигледно, могућна у анализи форме?

Сумњам. Док испитује форму — критичар је научник или бар *connaisseur*; чим приђе садржају — он је стваралац. У погледу првог, он може сасвим објективно да утврди и испита карактер форме, боје и линије; да каже да ли је реч о пластичној или пиктуралној форми, о »*claire-obscur*«-у или чистој боји, о унутрашњем или спољашњем цртежу и слично. Али, у погледу другог, у погледу хуманог доприноса слике, он мора, у односу на линију и боју сасвим посредним средством — речју, да укаже на мирис и менталитет једне уметности. Њему, према томе, не